

RAPORT O PRZESTRZEGANIU WOLNOŚCI RELIGIJNEJ NA ŚWIECIE W 2022 r. – POLSKA

Streszczenie

Konstytucja gwarantuje wolność wyznania i stanowi, że religia jest osobistym wyborem a wszystkie kościoły i związki wyznaniowe mają równe prawa. Stosunki z Kościołem rzymskokatolickim reguluje konkordat ze Stolicą Apostolską. Stosunki z 15 grupami wyznaniowymi regulują odrębne ustawy. Osobna ustawa reguluje funkcjonowanie innych grup religijnych. Prawo zabrania obrazy uczuć religijnych w przestrzeni publicznej i karze akty przemocy motywowane różnicami religijnymi.

Sąd Okręgowy w Warszawie skazał dwóch mężczyzn na karę pozbawienia wolności w wymiarze odpowiednio 65 miesięcy i trzech lat za planowanie ataku terrorystycznego przeciwko muzułmanom w 2019 r. W ciągu analizowanego roku rząd zatwierdził rejestrację jednej grupy religijnej i odrzucił wnioski o rejestrację pięciu innych. W październiku Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie uchylił decyzję rządu z 2020 r. o unieważnieniu wpisu Reformowanego Kościoła Katolickiego do Rejestru kościołów i innych związków wyznaniowych ze względu na uznawanie przez ten Kościół małżeństw osób tej samej płci. W ciągu roku rozstrzygnięto 100 spośród z 2874 spraw dotyczących zwrotu majątku związków wyznaniowych, w tym 95 spraw zgłoszonych przez gminy wyznaniowe żydowskie. Organizacja pozarządowa zgłaszała przypadki wypowiedzi antysemitycznych, których dopuszczali się przedstawiciele opozycji parlamentarnej; parlament upomniał czterech posłów opozycji, którzy wywiesili antysemityczny transparent w 2019 r. Urzędnicy państwowi wyższego szczebla uczestniczyli w wydarzeniach upamiętniających Holokaust i publicznie potępiali antysemityzm.

Jak wynika z najnowszych dostępnych danych Prokuratury Krajowej, w 2021 r. zbadano 477 incydentów o podłożu religijnym – w tym 240 antysemitycznych, 131 antymuzułmańskich i 106 antykatolickich - w porównaniu z 346 incydentami w roku poprzednim. W ciągu roku miało miejsce kilka antysemitycznych demonstracji, uczestnicy niektórych z nich nawoływali do zabijania Żydów. Dwie organizacje pozarządowe donosiły o nasilających się nastrojach antysemitycznych w mediach społecznościowych. Miały miejsce przypadki wandalizmu w katolickich i żydowskich miejscach kultu religijnego - w kościołach, obiektach zabytkowych, na cmentarzach – oraz przypadki zakłócania nabożeństw w kościołach

katolickich.

Ambasador Stanów Zjednoczonych, przedstawiciele Ambasady i Konsulatu Generalnego w Krakowie oraz odwiedzający Polskę amerykańscy urzędnicy państwowi spotykali się z przedstawicielami rządu, by rozmawiać o zapobieganiu dyskryminacji, stanie postępowań dotyczących zwrotu mienia prywatnego, restytucji mienia kościołom i związkom wyznaniowym oraz zwalczaniu antysemityzmu. W listopadzie specjalny doradca ds. Holokaustu i specjalny wysłannik Departamentu Stanu USA ds. Holokaustu spotkali się z przedstawicielami rządu, dyrektorami muzeów i instytutów badawczych oraz przedstawicielami środowisk żydowskich w celu omówienia zagadnień restytucji majątku prywatnego, antysemityzmu, pamięci o zagładzie i edukacji. Ambasador, przedstawiciele Ambasady i Konsulatu Generalnego spotykali się z przedstawicielami środowisk chrześcijańskich, żydowskich i muzułmańskich w celu omówienia zwrotu mienia osób prywatnych i wspólnot religijnych, pamięci o Zagładzie i edukacji, obaw tych środowisk dotyczących nietolerancji i antysemityzmu oraz odpowiedzi na napływ uchodźców z Ukrainy. Ambasada i Konsulat Generalny w Krakowie współpracowały z liderami społeczności żydowskich w zakresie przeciwdziałania nastrojom antysemickim oraz sponsorowały wymianę informacji, dyskusje okrągłego stołu, wydarzenia kulturalne i stypendia naukowe promujące dialog międzywyznaniowy i tolerancję religijną oraz zamieszczały informacje na ten temat w mediach społecznościowych.

Rozdział I. Demografia religii

Według szacunku rządu USA liczba mieszkańców Polski kształtuje się obecnie na poziomie 38,1 mln (dane z połowy 2022 r.). Według Rocznika Statystycznego RP z 2022 r., który publikuje dane na temat liczebności wspólnot wyznaniowych dobrowolnie przekazujących informacje do publikacji, 85% populacji identyfikuje się z wyznaniem rzymskokatolickim. Następne w kolejności wspólnoty religijne to Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny, liczący około pół miliona członków oraz Świadkowie Jehowy, zgłaszający około 115 tys. członków. Przedstawiciele Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego nie byli w stanie oszacować całkowitej liczby wyznawców prawosławia w Polsce, wzrosła ona bowiem w wyniku zarejestrowania się na pobyt długoterminowy ponad 1,5 miliona ukraińskich uchodźców wojennych a także białoruskich migrantów.

Pozostałe wyznania to między innymi luteranie, zielonoświątkowcy, Starokatolicki Kościół Mariawitów, Polski Narodowy Kościół Katolicki, Reformowany Kościół Katolicki, Kościół Adwentystów Dnia Siódmego, baptyści, Kościół Chrystusa, metodyści, Kościół Jezusa Chrystusa Świętych w Dniach Ostatnich, Międzynarodowe Towarzystwo Świadomości Kryszny i buddyści. Społeczność żydowska szacuje liczbę wiernych na 20 tyś., podczas gdy inne szacunki, w tym szacunki Naczelnego Rabina Polski Michaela Schudricha, mówią o 40 tysiącach. Społeczność muzułmańska szacuje liczbę muzułmanów na 25 tyś., są to głównie sunnici. Około 10% muzułmanów to etniczni Tatarzy, grupa obecna w kraju od kilkuset lat.

Rozdział II. Przestrzeganie wolności wyznania przez władze państwowe

Ramy prawne

Konstytucja gwarantuje wolność sumienia i wyznania. Stanowi, że wolność religijna obejmuje swobodę wyznawania i przyjmowania religii według własnego wyboru oraz praktykowanie jej indywidualnie lub z innymi, publicznie lub prywatnie, poprzez uprawianie kultu, modlitwę, uczestnictwo w ceremoniach, wykonywanie obrzędów lub nauczanie. Stanowi również, że wolność uzewnętrzniania religii może być ograniczona jedynie w drodze ustawy i tylko wtedy, gdy jest to konieczne ze względu na ochronę bezpieczeństwa państwa, porządku publicznego, zdrowia, moralności lub wolności i praw innych osób. Konstytucja stanowi, że „kościóły i inne związki wyznaniowe są równouprawnione”. Głosi też, że stosunki między państwem a kościołami i innymi związkami wyznaniowymi opierają się na zasadach poszanowania ich autonomii i wzajemnej niezależności. Konstytucja wskazuje, że stosunki z Kościołem rzymskokatolickim określa międzynarodowy konkordat zawarty ze Stolicą Apostolską i ustawa, zaś stosunki z innymi kościołami i związkami wyznaniowymi określają ustawy uchwalone na podstawie umów zawartych przez Radę Ministrów z ich przedstawicielami.

Zgodnie z konstytucją wolność wyznania obejmuje również prawo do posiadania miejsc kultu i wykonywania praktyk religijnych. Rodzice mają prawo do moralnego i religijnego wychowywania i nauczania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniami religijnymi lub światopoglądem filozoficznym.

Religia związku wyznaniowego może być przedmiotem nauczania w szkole, przy czym nie może być naruszona wolność sumienia i religii innych osób. Konstytucja

uznaje prawo mniejszości narodowych i etnicznych do ustanawiania instytucji mających na celu ochronę tożsamości religijnej. Ustawa zasadnicza zakazuje działalności partii i innych organizacji, których programy opierają się na ideologii nazistowskiej lub komunistycznej.

Zgodnie z kodeksem karnym publiczne znieważenie przedmiotu kultu religijnego lub miejsca przeznaczonego do publicznego sprawowania posług religijnych stanowi obrazę uczuć religijnych. Czyny takie karane są grzywną, zazwyczaj w wysokości 5 tys. zł, lub pozbawieniem wolności do lat dwóch. Takim samym karom podlega nawoływanie do nienawiści na tle różnic religijnych lub braku przynależności wyznaniowej. Prawo przewiduje karę pozbawienia wolności do lat trzech za publiczną obrazę osoby lub grupy osób oraz naruszenie nietykalności cielesnej na tle różnic religijnych lub braku przynależności wyznaniowej.

W myśl prawa każdy, kto publicznie przypisuje „Narodowi Polskiemu lub Państwu Polskiemu” odpowiedzialność lub współodpowiedzialność za zbrodnie nazistowskie popełnione przez III Rzeszę podczas II wojny światowej, może zostać pozwany przez Instytut Pamięci Narodowej lub odpowiednie organizacje pozarządowe, ukarany grzywną i/lub zmuszony do wycofania obraźliwego oświadczenia i wypłacenia odszkodowania państwu lub organizacji charytatywnej.

Stosunki 15 grup wyznaniowych z państwem regulują odrębne ustawy, określające strukturę tych stosunków oraz procedury restytucji mienia. Owe 15 wspólnot religijnych to: Kościół katolicki, Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny, Kościół Ewangelicko-Augsburski (luterkański), Kościół Ewangelicko-Reformowany, Kościół Metodystyczny, Kościół Baptystów, Kościół Adwentystów Dnia Siódmego, Kościół Polskokatolicki, Kościół Zielonoświątkowy, Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich w Polsce, Kościół Katolicki Mariawitów, Kościół Starokatolicki Mariawitów, Wschodni Kościół Staroobrzędowy, Muzułmański Związek Religijny i Karaïmski Związek Religijny. Śluby udzielane przez duchownych 11 z w/w grup wyznaniowych nie wymagają dalszej rejestracji w urzędzie stanu cywilnego, przy czym Kościół Katolicki Mariawitów, Muzułmański Związek Religijny, Karaïmski Związek Religijny oraz Wschodni Kościół Staroobrzędowy nie mają tego prawa. Ponadto stosunki 171 zarejestrowanych związków wyznaniowych oraz pięciu zbiorczych organizacji religijnych (Polska Rada Ekumeniczna, Polska Unia Buddyjska, Towarzystwo Biblijne, Sojusz Ewangelicki oraz Rada Kościołów Protestanckich) z państwem nie są uregulowane odrębnymi ustawami. Ich status reguluje Ustawa o

gwarancjach wolności sumienia i wyznania.

Ustawa stanowi, że stosunki pomiędzy państwem a kościołami i związkami wyznaniowymi opierają się na poszanowaniu wolności sumienia i religii. Zasada ta zakłada oddzielenie kościołów i związków wyznaniowych od państwa; swobodę pełnienia funkcji religijnych; równość wszystkich kościołów i związków wyznaniowych, niezależnie od tego jak uregulowana jest ich sytuacja prawna; oraz ochronę prawną kościołów i związków wyznaniowych w zakresie określonym przez prawo.

Zgodnie z obowiązującym prawem przedstawiciele rządu i Kościoła katolickiego obradują w Komisji Wspólnej Przedstawicieli Rządu i Konferencji Episkopatu Polski pod przewodnictwem ministra spraw wewnętrznych i administracji oraz biskupa, obecnie Arcybiskupa Krakowa, która spotyka się regularnie w celu omówienia stosunków państwo-Kościół. Rząd uczestniczy również we wspólnej komisji z Polską Radą Ekumeniczną, której przewodniczą podsekretarz Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (MSWiA) oraz przewodniczący Polskiej Rady Ekumenicznej (stowarzyszenia skupiającego siedem wyznań chrześcijańskich i dwa związki wyznaniowe, spośród których wszystkie są wspólnotami nierzyskokatolickimi). Komisja spotyka się w celu omówienia kwestii związanych z mniejszościowymi kościołami chrześcijańskimi działającymi w Polsce. Działają również odrębne komisje wspólne przedstawicieli rządu i przedstawicieli Sojuszu Ewangelickiego, Kościoła luterańskiego i Polskiego Kościoła prawosławnego.

Związki wyznaniowe niepodlegające szczególnym przepisom mogą rejestrować się w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji (MSWiA), rejestracja nie jest jednak obowiązkowa. Zgodnie z prawem, aby się zarejestrować, grupa musi złożyć poświadczony notarialnie wniosek wraz z danymi osobowymi przynajmniej 100 członków będących obywatelami Polski, informacje dotyczące działalności grupy na terenie kraju, opis doktryny i praktyk religijnych, status oraz adres siedziby, dane osobowe jej przywódców, opis roli pełnionej przez duchownych (jeśli dotyczy) oraz informacje o źródłach finansowania i metodach rekrutacji nowych członków. W przypadku odrzucenia wniosku o rejestrację przez ministerstwo, dany podmiot może odwołać się do sądu administracyjnego. Dopuszczalne przez prawo podstawy do odrzucenia wniosku to niespełnienie wymogów formalnych lub zawarcie we wniosku zapisów, które mogą naruszać bezpieczeństwo i porządek publiczny, zdrowie, moralność publiczną, władzę rodzicielską lub wolność, a także prawa innych osób.

Niezarejestrowane grupy mogą swobodnie modlić się, nawracać, publikować lub sprowadzać literaturę religijną oraz zapraszać zagranicznych misjonarzy, ale nie są uznawane na mocy prawa, dlatego nie mogą podejmować pewnych działań w imieniu związku, np. być właścicielem nieruchomości lub rachunku bankowego. Sto dziewięćdziesiąt jeden zarejestrowanych grup wyznaniowych i organizacji uznanych na mocy prawa korzysta z przywilejów niedostępnych dla grup niezarejestrowanych, takich jak prawo nabywania nieruchomości, nauczania religii w szkołach oraz pewnych przywilejów podatkowych. Grupy i organizacje te są również zwolnione z opłat importowych, podatków od nieruchomości i podatku dochodowego od działalności edukacyjnej, naukowej, kulturalnej i prawnej a ich oficjalni przedstawiciele są również zwolnieni z podatku dochodowego i podatku od nieruchomości.

Cztery komisje rozpatrują wnioski o zwrot mienia związków wyznaniowych, złożone zgodnie z ustawowym terminem, po jednej dla Związku Gmin Wyznaniowych Żydowskich, Kościoła luterańskiego i Kościoła prawosławnego oraz jednej łączonej dla pozostałych wyznań. Komisje działają zgodnie z przepisami umożliwiającymi zwrot mienia należącego do związków wyznaniowych przed II wojną światową, znacjonalizowanego w trakcie wojny lub po wojnie. Oddzielna komisja nadzorująca zwrot mienia Kościołowi katolickiemu zakończyła działalność w 2011r. W komisjach zasiadają przedstawiciele MSWiA oraz poszczególnych wspólnot wyznaniowych.

Prawo stanowi, że decyzje wydane przez komisję w sprawie roszczeń dotyczących mienia związków wyznaniowych nie podlegają odwołaniu, jednak Trybunał Konstytucyjny orzekł w 2013r., że strony mogą odwoływać się od decyzji komisji do sądów administracyjnych. Przedstawiciele wyznań we wspólnych komisjach oświadczyli, że strony w dalszym ciągu odwołały się od ostatecznych decyzji komisji. Prawo nie dotyczy nieruchomości komunalnych, które rząd sprzedał lub przekazał nowym właścicielom prywatnym po II wojnie światowej.

Nie ma kompleksowego prawa krajowego regulującego zwrot nieruchomości, które wcześniej stanowiły własność prywatną. Członkowie wspólnot wyznaniowych, podobnie jak inne osoby prywatne, mogą dochodzić zwrotu majątku na drodze sądowej. Ustawa, która weszła w życie we wrześniu 2021 r., zakazuje zaskarżania jakichkolwiek decyzji administracyjnych wydanych 30 lub więcej lat wcześniej, ograniczając zdolność osób fizycznych do ubiegania się o zwrot własności prywatnej przejętej podczas okupacji nazistowskiej lub w czasach komunizmu. Tylko osoby, które skutecznie zakwestionowały decyzje

administracyjne przed wejściem w życie ustawy, mogą ubiegać się w sądach o zwrot swojej własności lub odszkodowanie.

Ustawa upoważnia władze miasta Warszawy do rozwiązywania w trybie przyspieszonym zadawnionych spraw restytucyjnych dotyczących nieruchomości w Warszawie, które są obecnie wykorzystywane do celów publicznych. Władze miasta Warszawy mają obowiązek zamieszczania zawiadomień o konkretnych nieruchomościach publicznych przez okres sześciu miesięcy, podczas którego pierwotni właściciele nieruchomości muszą zgłosić roszczenie. Po upływie sześciu miesięcy władze miasta Warszawy mogą podjąć ostateczną decyzję o dysponowaniu nieruchomością, oświadczając, że pozostanie ona własnością publiczną i nie będzie podlegała żadnym przyszłym roszczeniom, albo zwrócić nieruchomość lub wypłacić odszkodowanie pieniężne jej pierwotnemu właścicielowi.

Zgodnie z ustawą o systemie oświaty wszystkie szkoły publiczne i prywatne prowadzą naukę religii; udział w zajęciach jest dobrowolny. Szkoły na wszystkich poziomach mają prawny obowiązek zapewnić lekcje dla każdego zarejestrowanego wyznania, jeśli przynajmniej siedmiu uczniów w szkole jest zainteresowanych takimi lekcjami. Każda zarejestrowana grupa wyznaniowa ma prawo do decydowania o programie nauczania oraz zapewnia nauczycieli, którzy otrzymują wynagrodzenie od państwa. Uczniowie mogą ponadto zwrócić się z prośbą o udział w lekcjach etyki zamiast lekcji religii lub zrezygnować z obu typów zajęć.

Obywatele mają prawo pozwać rząd za naruszenie wolności wyznania przewidzianej w konstytucji a prawo zabrania dyskryminacji i prześladowania ze względu na wyznanie lub przekonania.

Konstytucja uznaje prawo do odmowy odbycia służby wojskowej ze względu na przekonania religijne, jednak przewiduje również możliwość obowiązku odbycia służby zastępczej określonej przez prawo.

Rzecznik praw obywatelskich stoi na straży praw i wolności człowieka i obywatela, w tym wolności wyznania i sumienia, określonych w konstytucji oraz innych aktach prawnych. Rzecznik jest niezależny od rządu i wybierany przez parlament.

Polska jest stroną Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych.

Działania podejmowane przez władze

W styczniu i lipcu Sąd Okręgowy w Warszawie skazał dwóch mężczyzn oskarżonych o planowanie ataku terrorystycznego na społeczność muzułmańską w Polsce na karę pozbawienia wolności w wymiarze odpowiednio pięciu lat i pięciu miesięcy oraz trzech lat. Według doniesień medialnych mężczyźni byli członkami ekstremistycznej, skrajnie prawicowej grupy, która działała w Polsce do listopada 2019 r. i planowała atak na muzułmanów z wykorzystaniem materiałów wybuchowych. Nie ujawniono nazwisk skazanych ani grupy, do której należeli. Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego zatrzymała mężczyzn w 2019 r.

Piętnastego września Europejski Trybunał Praw Człowieka (ETPC) orzekł, że skazanie polskiej piosenkarki Doroty Rabczewskiej w 2012 r. za obrazę uczuć religijnych naruszyło jej prawo do wolności słowa i nakazał wypłacenie jej 10 tys. euro zadośćuczynienia. ETPC przyznał co prawda, że słowa wokalistki „mogły szokować lub przeszkadzać niektórym ludziom”, jednak na mocy Europejskiej Konwencji Praw Człowieka nie stanowiły one wykroczenia, ponieważ „nie podlegały do nienawiści lub nietolerancji religijnej”. Warszawski sąd uznał Rabczewską za winną i ukarał ją grzywną w wysokości 5000 zł w następstwie wywiadu prasowego z 2009 r., w którym stwierdziła, że trudno jest wierzyć w Biblię, ponieważ „ciężko wierzyć w coś, co spisał to ktoś napruty winem i palący jakieś zioła”.

Dwunastego stycznia Sąd Okręgowy w Płocku utrzymał w mocy wyrok Sądu Rejonowego w Płocku z 2021 r. uniewinniający trzech działaczy na rzecz praw osób LGBTQI+ oskarżonych w 2019 r. o obrazę uczuć religijnych. Aktywiści stworzyli i rozwiesili w różnych miejscach w Płocku plakaty przedstawiające ikonę Matki Boskiej z aureolą w kolorach tęczowej flagi. Nieznane osoby podobno umieściły niektóre plakaty na koszach na śmieci i przenośnych toaletach.

Trzeciego października policja oskarżyła dwie kobiety o obrazę uczuć religijnych. Podczas marszu równości w Częstochowie w 2021 r. kobiety te niosły obraz Matki Boskiej z tęczową aureolą.

W maju MSWiA zatwierdziło rejestrację Chrześcijańskiej Wspólnoty Braterskiej. MSWiA odrzuciło wnioski o rejestrację czterech grup wyznaniowych ze względu na niespełnienie wymogów rejestracyjnych: Ewangelicznego Zakonu Braterskiego (wniosek złożony w październiku 2021 r.), Kościoła Jezusa Mesjasza

Miłosiernego (wniosek złożony we wrześniu 2021 r.), Polskiej Diakonii Ewangelicznej (wniosek złożony w styczniu 2021 r.) oraz Harmonii z Naturą (wniosek złożony 14 czerwca). Ponadto MSWiA umorzyło postępowanie administracyjne w sprawie rejestracji Rodu Przy-Jaźni (wniosek złożony w październiku 2020 r.), stwierdzając, że grupa obywateli składających wnioski nie utworzyła wspólnoty religijnej w rozumieniu ustawy o wolności sumienia i wyznania. Grupa złożyła wniosek o ponowne rozpatrzenie wniosku. Z końcem roku nie został on jeszcze rozpatrzony.

Trzynastego października Wojewódzki Sąd Administracyjny uchylił decyzję MSWiA z 2020 r. o wykreśleniu Reformowanego Kościoła Katolickiego z oficjalnego Rejestru kościołów i związków wyznaniowych, stwierdzając, że wdrożenie decyzji ministerstwa może nieodwracalnie wpłynąć na zdolność tego Kościoła do działania. W 2020 r. MSWiA orzekło, że rejestracja, zatwierdzona w styczniu tego samego roku, była nieważna, ponieważ Reformowany Kościół Katolicki uznaje małżeństwa osób tej samej płci, co narusza konstytucję, która definiuje małżeństwo jako „związek kobiety i mężczyzny”.

Według danych MSWiA z listopada komisje majątkowe podjęły ostateczne decyzje w sprawie 100 z około 2874 oczekujących na rozstrzygnięcie roszczeń grup wyznaniowych. W porównywalnym okresie poprzedniego roku rozstrzygnięto 38 takich spraw. Spośród 100 decyzji 95 dotyczyło roszczeń gmin wyznaniowych żydowskich, trzy - Kościoła prawosławnego, jedna - Kościoła luterańskiego i jedna - jednego z kościołów z komisji zajmującej się „innymi grupami wyznaniowymi”. Do 27 września komisje zakończyły w części lub w całości 2988 z 5504 spraw dotyczących roszczeń gmin wyznaniowych żydowskich uznanych za zasadne. W maju władze miasta Kalisza i Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich ostatecznie rozwiązały sprawę restytucji starego cmentarza żydowskiego, która pozostawała nierozwiązana od ponad 20 lat. Do 19 listopada komisje rozstrzygnęły również 993 z 1182 roszczeń społeczności luterańskiej, 95 ze 170 roszczeń innych wyznań i 379 z 472 roszczeń kościoła prawosławnego (dane z połowy sierpnia).

Krytycy nadal wskazywali, że przepisy regulujące restytucję mienia związków wyznaniowych nie rozwiązują kwestii spornych nieruchomości będących obecnie własnością prywatną. Kilka kontrowersyjnych, skomplikowanych spraw pozostało nierozstrzygniętych. Obejmowały one szereg przypadków, w których budynki i osiedla zbudowano na gruntach, na których pierwotnie położone były cmentarze

żydowskie zniszczone podczas lub po II wojnie światowej. Społeczność żydowska nadal wskazywała, że tempo restytucji mienia wspólnot żydowskich było powolne, związane z nim koszty obsługi prawnej wysokie, a zgłaszający roszczenia często nie odzyskiwali mienia ani nie uzyskiwali rekompensat.

W trakcie roku władze Warszawy kontynuowały wdrażanie przepisów z 2015 r., których celem, jak podano, było przeciwdziałanie skupowi roszczeń dawnych właścicieli nieruchomości przez wyspecjalizowane firmy prawnicze rzekomo nabywające roszczenia o zwrot mienia od byłych właścicieli. Podobno firmy te starały się następnie uzyskiwać od miasta wysokie odszkodowania lub rekompensaty, podczas gdy pierwotni wnioskodawcy otrzymali niewielkie sumy. Eksperti prawa wyrażali obawy, że przepisy te ograniczają możliwości odzyskania mienia bezprawnie odebranego prawowitym właścicielom podczas II wojny światowej oraz w okresie PRL, w tym Żydom i członkom innych mniejszości religijnych. W listopadzie władze Warszawy poinformowały, że na podstawie ustawy z 2015 r. miasto wydało około 646 decyzji w sprawie roszczeń nieaktywnych złożonych przed 1950 r. (o 268 więcej niż w roku poprzednim), spośród których oddaliło 301 roszczeń restytucyjnych wobec nieruchomości publicznych (o 165 więcej niż w 2020 r.). Brak było dostępnych informacji na temat tożsamości osób ubiegających się o zwrot mienia oraz czy osoby te należały do mniejszości religijnych.

Specjalna komisja rządowa kontynuowała badanie oskarżeń o nieprawidłowości w restytucji mienia prywatnego w Warszawie. Kilka organizacji pozarządowych i prawników reprezentujących wnioskodawców, w tym prawników reprezentujących osoby, które przeżyły Holokaust lub ich spadkobierców, stwierdziło, że działania komisji negatywnie wpłynęły na sprawy restytucji własności prywatnej, ponieważ decyzje administracyjne i sądowe uległy spowolnieniu w wyniku decyzji komisji. Wiceprezydent Warszawy Tomasz Bratek oświadczył, że urząd miasta jest zaangażowany w prawidłowe rozstrzyganie roszczeń podlegających jego jurysdykcji, jednak ze względu na fakt że niektóre podejmowane wcześniej decyzje były błędne, postępowanie urzędu musi być ostrożne i dokładne.

Stowarzyszenie „Nigdy Więcej” zgłaszało przypadki antysemitycznych wypowiedzi przedstawicieli opozycyjnej Konfederacji, powszechnie uznawanej za partię pravicową, w wystąpieniach publicznych, m.in. w parlamencie i mediach społecznościowych.

Piętnastego stycznia, jak poinformowało Stowarzyszenie „Nigdy Więcej”, poseł Konfederacji Grzegorz Braun powiedział podczas posiedzenia grupy parlamentarnej, że politycy, w tym prezydent kraju, „już nie tylko rytualnie kłaniają się Żydom w Nowym Jorku”, ale także podążają za modelem poprawności politycznej, zgodnie z którym „nikt nie odważy się mówić w sposób niesentymalnie-idealistyczny” o Żydach i innych w obawie przed karą.

Dwudziestego szóstego grudnia, zgodnie z doniesieniem Stowarzyszenia „Nigdy Więcej”, poseł Konfederacji Krzysztof Bosak powiedział podczas wywiadu w kanale YouTube: „Widzę jak politycy zapalają wszystkie świece, tylko nie adwentowe”, co według organizacji pozarządowej było potępieniem zwyczajowego publicznego zapalania przez prezydenta świec na Chanukę.

Dwudziestego trzeciego lutego Komisja Etyki Poselskiej upomniała czterech parlamentarzystów partii Konfederacja za rozwinięcie transparentu z napisem „Szczepienie czyni wolnym” stylizowanego na napis z obozu koncentracyjnego Auschwitz-Birkenau, podczas protestu antyszczepionkowego zorganizowanego przez parlamentarzystów w grudniu 2021 r. Premier Mateusz Morawiecki skrytykował baner w mediach społecznościowych słowami: „Sceny sprzed Sejmu wykorzystujące niemieckie hasło, które miało być kpina z milionów ofiar niemieckich obozów koncentracyjnych, są dramatycznym i mrocznym obrazem tego, jak można zaszkodzić świętej pamięci o potwornych niemieckich zbrodniach”.

Na posiedzeniu Komisji Etyki Poselskiej 8 lutego jeden z czterech parlamentarzystów Konfederacji, Janusz Korwin-Mikke, powiedział, że nazistowski lekarz Joseph Mengele był lepszy niż zwolennicy obowiązkowych szczepień przeciwko COVID-19.

W styczniu policja zatwierdziła nowy plan działania na lata 2022-2025 przeciwko mowie nienawiści i przestępstwom z nienawiści na tle narodowościowym, etnicznym, rasowym i religijnym a także promowaniu faszystów i innych ideologii totalitarnych. Nowy plan jest kontynuacją planu działania na lata 2018-21 i wykorzystuje niewiążącą prawnie roboczą definicję antysemityzmu Międzynarodowego Sojuszu na rzecz Pamięci o Holokauście.

W czerwcu media donosiły o dotacjach przyznanych przez rząd dwóm organizacjom, które grupy stojące na straży praw człowieka uznają za

nacjonalistyczne i antysemickie: Stowarzyszeniu „Marsz Niepodległości” i blisko z nim powiązanemu Stowarzyszeniu Straż Narodowa.

Szesnastego stycznia prezes partii rządzącej Prawo i Sprawiedliwość Jarosław Kaczyński powiedział: „Jeśli Polska ma mieć przyszłość, ataki na Kościół katolicki nie mogą być tolerowane”. Kaczyński dodał, że misja Kościoła katolickiego jest ściśle związana z polskością i polską historią, a każdy, kto zagraża jednemu, zagraża również drugiemu. Słowa te padły podczas przemówienia wygłoszonego przed kościołem po udziale we Mszy Św.

W niższej i wyższej izbie parlamentu oraz w wielu innych budynkach publicznych, m.in. w salach lekcyjnych w państwowych szkołach, nadal wiszą krzyże.

Czwartego listopada parlament uchylił immunitet posłance opozycji Joannie Scheuring-Wielgus, aby prokuratura mogła postawić jej zarzut „złośliwego zakłócenia nabożeństwa” i obrazy uczuć religijnych. W 2020 r. Scheuring-Wielgus stanęła przed ołtarzem wewnątrz kościoła katolickiego z banerem wyrażając protest przeciwko orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego w sprawie aborcji.

Przedstawiciele władz wspierali edukację, pamięć i upamiętnianie Holokaustu oraz przy wielu okazjach publicznie wypowiadali się przeciwko antysemityzmowi. Z okazji Międzynarodowego Dnia Pamięci o Ofiarach Holokaustu i rocznicy wyzwolenia obozu Auschwitz-Birkenau 27 stycznia prezydent Andrzej Duda, premier Morawiecki i minister spraw zagranicznych Zbigniew Rau opublikowali w mediach społecznościowych komunikaty upamiętniające ofiary Holokaustu, a minister Wojciech Kolarski z Kancelarii Prezydenta wziął udział w ceremonii z udziałem niewielkiej grupy ocalałych z Holokaustu. Ze względu na obawy związane z epidemią COVID-19 uroczystości upamiętniające odbyły się głównie w Internecie.

Osiemnastego stycznia prezydent Andrzej Duda był gospodarzem spotkania noworocznego dla przedstawicieli różnych kościołów, grup religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych. W przemówieniu otwierającym spotkanie prezydent podkreślił znaczenie tradycji kraju, w którym różne wyznania żyły razem i dzieliły wspólne wartości.

Dwudziestego ósmego kwietnia prezydent Andrzej Duda wziął udział w Marszu Żywych z Auschwitz do Birkenau, corocznym programie edukacyjnym dotyczącym Holokaustu, gromadzącym uczestników z całego świata. W przemówieniu wygłoszonym w Birkenau prezydent powiedział: „Krzyczymy głośno: NIE nienawiści! NIE dla antysemityzmu! (...) Kto morduje, kto łamie prawo międzynarodowe, musi za to ponieść twardą i bezwzględną odpowiedzialność. Nigdy więcej wojny! Nigdy więcej Holokaustu! Wieczna pamięć pomordowanym!”.

Dziewiętnastego kwietnia minister Kolarski, wiceminister kultury Jarosław Sellin oraz parlamentarzyści wraz z liderami społeczności żydowskiej wzięli udział w ceremonii złożenia wieńców przed Pomnikiem Bohaterów Getta z okazji 79. rocznicy powstania w getcie warszawskim. Prezydent Andrzej Duda i premier Mateusz Morawiecki w mediach społecznościowych oddali hołd uczestnikom powstania.

Dwudziestego drugiego lipca minister Kolarski i poseł Koalicji Obywatelskiej Michał Szczerba wzięli udział w marszu upamiętniającym 80. rocznicę deportacji polskich Żydów z warszawskiego getta do obozu zagłady w Treblince.

Dwudziestego ósmego lipca premier Morawiecki zwrócił się do członków Międzynarodowej Rady Oświęcimskiej, organu doradczego Muzeum Auschwitz-Birkenau, słowami: „odpowiedzialność za muzeum, jego misję i utrwalanie pamięci o ofiarach jednego z największych aktów ludobójstwa w historii świata, jest odpowiedzialnością przed całym światem”.

Polska jest członkiem Międzynarodowego Sojuszu na rzecz Pamięci o Holokauście.

Rozdział III. Postawy społeczne a poszanowanie wolności religijnej

Prokuratura Krajowa poinformowała, że w 2021 r. – ostatnim okresie dla którego dostępne były dane – prokuratorzy prowadzili dochodzenia w związku z 477 incydentami motywowanymi religijnie w porównaniu z 346 incydentami w roku poprzednim. Spośród zgłoszonych incydentów 240 miało charakter antysemicki, 131 - antymuzułmański a 106 - antykatolicki. W 2020 r. zanotowano 147 incydentów antysemickich, 111 – antymuzułmańskich i 88 - antykatolickich. Informacje na temat liczby dochodzeń zakończonych oskarżeniami lub wyrokami

skazującymi były niedostępne. Organizacje społeczeństwa obywatelskiego uznawały, że władze nie monitorowały incydentów na tle religijnym w sposób systematyczny i wyczerpujący.

Media donoszą, że 13 sierpnia na wiecu w Grudziądzu, Wojciech Olszański, przywódca organizacji „Rodacy Kamraci”, grupy powszechnie określanej jako prawicowa i znanej również jako „Towarzysze”, wzywał do zabijania i dyskryminacji Żydów oraz obrażał osoby pochodzenia żydowskiego. Oskarżał Żydów o odpowiedzialność za trudną sytuację ekonomiczną Polaków, twierdząc: „Kredyt hipoteczny na żydowskich (...) warunkach jest silniejszy niż jakiegokolwiek kajdany” oraz: „Ceny węgla, ceny paliw, ceny żywności, ceny prądu to żydowskie działki, nie możemy strzelać do Polaków, będziemy ich głodzić”.

Jedenastego listopada, w dniu Święta Niepodległości, „Kamraci” zorganizowali wiec w Krakowie, podczas którego jedna osoba mówiła o paleniu Żydów a tłum skandował: „Precz z żydowską okupacją”. Rząd kontynuował śledztwo w sprawie zorganizowanego przez tę samą grupę nacjonalistycznego, antysemitckiego marszu w Kaliszu w dniu Święta Niepodległości w 2021 r., podczas którego uczestnicy skandowali „Śmierć Żydom” i spalili księgę symbolizującą XIII-wieczny dokument regulujący status Żydów i przyznający im specjalną ochronę. Pierwszego listopada Olszański, główny organizator marszu z 2021 r., rozpoczął odbywanie kary sześciu miesięcy pozbawienia wolności po tym, jak Sąd Rejonowy dla Warszawy-Mokotowa skazał go w odrębnej sprawie dotyczącej podżegania do popełnienia przestępstwa.

Dwudziestego czwartego czerwca Sąd Rejonowy Poznań - Stare Miasto uniewinnił mężczyznę oskarżonego o publiczne nawoływanie do zabójstwa księdza i nienawiści na tle różnic wyznaniowych oraz znieważenie wyznawców Kościoła katolickiego. Mężczyzna uczestniczący w wydarzeniu Mr. Gay Poland w Poznaniu w 2019 r. symulował poderżnięcie gardła kukle z podobizną krakowskiego arcybiskupa Marka Jędraszewskiego, krytykującego, jak to określił sam duchowny, „ideologię lesbijek, gejów, biseksualistów i transseksualistów”. W lipcu prokuratura odwołała się od tego wyroku do Sądu Okręgowego w Poznaniu, który 15 grudnia utrzymał w mocy wyrok uniewinniający wydany przez sąd rejonowy.

Dziewiątego listopada Sąd Apelacyjny w Białymstoku utrzymał w mocy wyrok Sądu Okręgowego w Białymstoku z 2021 r. skazujący dwóch mężczyzn za nawoływanie do nienawiści wobec Żydów podczas marszu zorganizowanego w

Białymstoku w 2016 r., równocześnie zawieszając zasądzone im kary pozbawienia wolności w wymiarze odpowiednio 12 i 6 miesięcy (co oznacza, że mężczyźni nie trafią do więzienia, jeśli nie popełnią podobnego przestępstwa w okresie próbnym). Jednocześnie sąd podwyższył sumę zadośćuczynienia dla powoda do 1500 zł od każdego z mężczyzn. Podczas marszu mężczyźni skandowali: „A na drzewach zamiast liści będą wisieć Syjoniści”.

Dwudziestego drugiego lipca, zgodnie z doniesieniami, dwóch młodych mężczyzn zakłóciło mszę świętą w kościele katolickim w Lublinie. Mężczyźni spożywali alkohol, palili papierosy oraz głośno i obraźliwie rozmawiali. Po wyjściu z kościoła oddali mocz na krzyż znajdujący się na zewnątrz budynku. Policja zatrzymała mężczyzn i postawiła im zarzuty złośliwego zakłócenia aktu religijnego i obrazy uczuć religijnych.

Pierwszego kwietnia rzecznik Sądu Okręgowego w Koszalinie poinformował, że sąd rejonowy uniewinnił cztery kobiety oskarżone o złośliwe zakłócanie nabożeństw w 2020 r. podczas protestów przeciwko orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego z tego samego miesiąca, ograniczającemu dostęp do aborcji. Kobiety weszły do kościoła katolickiego w Koszalinie podczas mszy, stanęły przed ołtarzem i wywiesiły plakaty promujące prawo kobiet do aborcji.

Stowarzyszenie „Nigdy Więcej” poinformowało, że w ciągu roku miało miejsce kilka antysemitycznych demonstracji. Na przykład 5 stycznia „Kamraci” zorganizowali przed budynkiem parlamentu demonstrację przeciwko ograniczeniom sanitarnym związanym z epidemią COVID-19. Uczestnicy skandowali: „Tu jest Polska a nie Polin”. (słowo Polin oznaczające „tutaj odpoczniesz” jest równocześnie powszechnym określeniem Polski w języku hebrajskim a także nazwą warszawskiego muzeum dokumentującego 1000 lat historii Żydów).

Dwunastego marca „Kamraci” zorganizowali wiec w centrum Warszawy, którego uczestnicy wygłaszali antysemityczne treści. Na przykład Nabil Al-Malazi, wiceprzewodniczący partii Polska Patriotyczna, powszechnie określanej jako skrajnie prawicowa, twierdził, że istnieje plan zainstalowania „syjonistycznego tworu”, który będzie rządził Polską i zachodnią Ukrainą. Inny uczestnik demonstracji, były członek Rady Dzielnicy Warszawa-Żoliborz i lider grupy Centrum Edukacyjne Polska Rafał Mossakowski, stwierdził, że głównymi

inicjatorami wojny w Ukrainie są „wielki szatan, czyli Stany Zjednoczone, i mały szatan, czyli Państwo Izrael”.

Dwudziestego września organizacja pozarządowa Ośrodek Monitorowania Zachowań Rasistowskich i Ksenofobicznych poinformowała, że białostocka prokuratura odwołała się od wyroku skazującego byłego księdza Jacka Międlara, którego Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Śródmieścia skazał w lipcu za publiczne nawoływanie do nienawiści wobec osób pochodzenia żydowskiego. Prokuratura złożyła apelację ponieważ po wcześniejszej decyzji prokuratury o umorzeniu postępowania, dwie organizacje pozarządowe zgodnie z prawem złożyły wniosek o jego kontynuację. Były ksiądz określał Żydów mianem „robactwa”, „żydostwa”, „talmudycznego okupanta” w wypowiedziach, które według sędziego zawierały silny negatywny wydźwięk. Sędzia stwierdził również, że w swoich wypowiedziach Międlar obrażał nie tylko Żydów i Ukraińców, ale także Polaków, a użyte przez niego określenia nie mieściły się w konstytucyjnie zagwarantowanej wolności słowa, gdyż naruszały porządek prawny. Sąd skazał Międlara na rok prac społecznych i nakazał zwrot kosztów sądowych w wysokości 5500 zł oraz wpłatę 2180 zł na rzecz Skarbu Państwa.

Dwudziestego trzeciego stycznia policja zatrzymała obywatelkę Holandii, która wykonała gest nazistowskiego pozdrowienia przed byłym obozem zagłady Auschwitz-Birkenau. Lokalna prokuratura nałożyła na kobietę grzywnę w nieujawnionej wysokości, którą ta zgodziła się zapłacić. Kobieta powiedziała, że jej działanie było kiepskim żartem.

Według stowarzyszeń „Nigdy Więcej” i „Otwarta Rzeczpospolita”, antysemickie wypowiedzi nadal pojawiały się w mediach społecznościowych, platformach komunikacyjnych a także w uważanych za nacjonalistyczne i skrajnie prawicowe kanałach YouTube i stronach internetowych. Na przykład 7 maja w telewizji internetowej wrealu24.tv Stanisław Krajski - filozof, określany przez media, m.in. „Gazetę Wyborczą” jako prawicowy publicysta - stwierdził, że Żydzi rozpoczęli wojnę w Ukrainie i chcą tam stworzyć państwo żydowskie. W sierpniu YouTube usunął wRealu24.tv ze swojej platformy. W marcu Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego zablokowała strony wRealu24.tv i wRealu24.pl, uznając, że promują one rosyjską propagandę dotyczącą wojny w Ukrainie.

W lutym Ordo Iuris uruchomiło stronę internetową zachęcającą do zgłaszania publicznych zniewag wobec państwa lub narodu polskiego lub zniesławiania postaci religijnych, w tym papieża Jana Pawła II i kardynała Stefana

Wyszyńskiego.

W ciągu roku odnotowano kilka przypadków wandalizmu wobec rzymskokatolickich i żydowskich miejsc kultu religijnego, w tym kościołów, pomników i cmentarzy. Na przykład w marcu nieznani sprawcy poważnie uszkodzili legnicki cmentarz żydowski wpisany do rejestru zabytków. Wandale włamali się do domu przedpogrzebowego, zniszczyli kilka grobów, przewrócili i rozbili kilka płyt nagrobnych. Do końca roku policja nie zidentyfikowała sprawców.

Dwudziestego piątego kwietnia Sąd Okręgowy w Szczecinie skazał mężczyznę na rok pozbawienia wolności i grzywnę w wysokości 2000 zł za obrazę uczuć religijnych. Wyrok odnosił się do incydentu z 2021 r., w którym mężczyzna namalował satanistyczne symbole na figurach Matki Boskiej w katolickiej parafii w Szczecinie. Od wyroku złożono apelację.

W maju nieznani sprawcy zniszczyli 42 nagrobki na cmentarzu katolickim w Piekarach Śląskich. Wandale przewracali tablice nagrobne i krzyże, podpalili sztuczne kwiaty na nagrobkach, w wyniku czego niektóre krzyże uległy niewielkim uszkodzeniom.

Dwudziestego piątego sierpnia rzecznik prasowy Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej poinformował, że Wydział Rodzinny i Nieletnich Sądu Rejonowego w Bielsku-Białej nakazał umieszczenie dwóch nastolatków w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, a wobec trzeciego nastolatka zastosował nadzór kuratora sądowego za zdewastowanie 67 nagrobków na cmentarzu żydowskim w Bielsku-Białej w 2021 r.

W kwietniu budapeszteńska organizacja pozarządowa Tom Lantos Institute opublikowała wyniki badania na temat uprzedzeń antysemitycznych w czterech krajach Grupy Wyszehradzkiej (Czechy, Węgry, Polska i Słowacja), w oparciu o dane ankietowe zebrane w czerwcu 2021 r. Według badania, 59 proc. z 1923 respondentów w wieku 18-74 lat w Polsce wyraża umiarkowane lub silne poglądy antysemityczne. W badaniu przytoczono stereotypowe stwierdzenia dotyczące Żydów i zapytano uczestników, w jakim stopniu w pełni się z nimi zgadzają, raczej się zgadzają, ani się zgadzają, ani się nie zgadzają, nie mają zdania, raczej się nie zgadzają lub w pełni się nie zgadzają. Odsetek osób, które odpowiedziały, że „w pełni się zgadzają” lub „raczej się zgadzają” z wymienionymi poniżej

stwierdzeniami był następujący: „Żydzi mają zbyt duże wpływy w Polsce” (29 proc.); „Żydzi dążą do rozszerzenia swoich wpływów na globalną gospodarkę” (42 proc.); „Żydzi bardziej niż inni są skłonni do stosowania podejrzanych praktyk, aby osiągnąć swoje cele” (27 proc.); „Rozsądne byłoby ograniczenie liczby Żydów w niektórych zawodach” (13 proc.); oraz „Najlepiej byłoby, gdyby Żydzi opuścili ten kraj” (11 proc.). Z drugiej strony, odsetek osób, które odpowiedziały, że „w pełni się zgadzają” lub „raczej się zgadzają” z wymienionymi poniżej stwierdzeniami był następujący: „W szkołach powinno się więcej uczyć o Holokauście i prześladowaniach Żydów, aby to się nie powtórzyło” (61 proc.); „Powinniśmy bronić Żydów przed antysemitami w naszym kraju” (57 proc.).

Według badania opinii publicznej przeprowadzonego przez warszawskie Centrum Badania Opinii Społecznej (CBOS) w lutym, 34 proc. respondentów wyrażało pozytywny stosunek do Żydów (w porównaniu z 38 proc. rok wcześniej) a 27 proc. miało stosunek negatywny (w porównaniu z 29 proc. w 2021 r.).

Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego podał, że w 2021 r., ostatnim roku, dla którego dostępne były dane, 28% respondentów twierdziło, że regularnie uczestniczy w niedzielnej mszy, w porównaniu z 37% w 2019 r. (bezpośrednio przed pandemią COVID-19) i 50% w 1990 r. (najwyższe wskazanie w okresie postkomunistycznym).

Według badania opinii publicznej przeprowadzonego przez CBOS w maju, 37% respondentów uczestniczyło w nabożeństwach przynajmniej raz w tygodniu (46% dwa lata wcześniej).

Siedemnastego stycznia Kościół rzymskokatolicki obchodził XXV doroczny Dzień Judaizmu, w ramach którego zorganizowano szereg wydarzeń religijnych i kulturalnych promujących dialog chrześcijańsko-żydowski i refleksję nad związkami między obiema religiami. Główne obchody miały miejsce w Poznaniu i rozpoczęły się wspólną modlitwą chrześcijan i Żydów pod przewodnictwem Naczelnego Rabina Polski Michaela Schudricha. Biblijne nabożeństwo poprowadził arcybiskup Wojciech Polak (Prymas Polski), głos zabrał rabin Schudrich i arcybiskup łódzki Grzegorz Ryś. Wydarzenia z okazji Dnia Judaizmu odbyły się w innych miastach w całej Polsce, m.in. w Łodzi, Warszawie i Wrocławiu.

Dwudziestego szóstego stycznia Kościół katolicki obchodził XXII doroczny Dzień Islamu, odbywający się pod hasłem „Chrześcijanie i muzułmanie świadkami nadziei”, którego celem było promowanie pokoju między religiami. Ze względu na pandemię główne obchody odbyły się w formule online. Program obejmował przemówienia biskupa rzymskokatolickiego Henryka Ciereszko, muftiego Tomasza Miśkiewicza i imama Yousefa Chadida, a także dyskusję panelową, czytanie Biblii i Koranu oraz wspólne modlitwy.

Dwudziestego czwartego stycznia, na miesiąc przed inwazją Rosji na Ukrainę, przywódcy kościołów w Polsce i Ukrainie wystosowali wspólny apel o dialog i porozumienie oraz międzynarodowe wsparcie dla narodu ukraińskiego. Sygnatariusze listu zaapelowali do wszystkich przywódców politycznych o powstrzymanie się od działań wojennych. List został podpisany przez arcybiskupa Stanisława Gądeckiego, przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski; biskupa Ukraińskiej Cerkwi Greckokatolickiej Światosława Szewczuka; Eugeniusza Popowicza, arcybiskupa Kościoła Greckokatolickiego w Polsce oraz arcybiskupa Mieczysława Mokrzyckiego, przewodniczącego Konfederacji Episkopatu Ukrainy.

Dwudziestego czwartego lutego Wspólnota Sumienia - Koalicja Wzajemnego Szacunku wydała oświadczenie, w którym potępiła Federację Rosyjską za inwazję na Ukrainę, wyraziła solidarność z narodem ukraińskim oraz wezwała wszystkie instytucje rządowe, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe oraz „wszystkich ludzi dobrej woli” do udzielenia pomocy obywatelom Ukrainy, którzy mogą szukać schronienia w Polsce. W skład koalicji, utworzonej rok wcześniej, weszło 12 przedstawicieli kościołów katolickich, protestanckich i prawosławnych a także przywódcy żydowscy i muzułmańscy.

Dwudziestego czwartego kwietnia Polska Rada Chrześcijan i Żydów zorganizowała marsz modlitwy „Szlakiem Pomników Getta Warszawskiego” dla upamiętnienia powstania w getcie warszawskim. Dwudziestego trzeciego października Rada zorganizowała wspólną modlitwę katolików i Żydów z okazji żydowskiego święta Simchat Tora.

Projekt Żywej Biblioteki finansowany z dotacji Europejskiego Obszaru Gospodarczego i koordynowany przez organizacje pozarządowe Stowarzyszenie Diversja i Lambda Warszawa był kontynuowany w Internecie oraz w kilku miastach Polski, w tym w Warszawie, Zgierzu, Chorzowie i Białymstoku. W

projekt zaangażowani byli wolontariusze, w tym przedstawiciele grup rzymskokatolickich, żydowskich, muzułmańskich i innych, opowiadający swoje historie osobom, które mogły „wypożyczyć” ich jak książki. Celem projektu było promowanie tolerancji, w tym tolerancji religijnej.

W październiku Międzynarodowy Komitet Fundacji Auschwitz-Birkenau ogłosił nową inicjatywę zdalnych wizyt w Auschwitz-Birkenau z przewodnikiem na żywo, by dotrzeć z edukacją o Holokauście do tych, którym brak środków lub możliwości, aby odwiedzić to miejsce osobiście.

Rozdział IV. Polityka i działania podejmowane przez rząd USA

Ambasador Stanów Zjednoczonych, Konsul Generalny w Krakowie oraz inni pracownicy Ambasady i odwiedzający Polskę przedstawiciele amerykańskiego Departamentu Stanu spotykali się z przedstawicielami Kancelarii Prezydenta, Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Ministerstwa Kultury i Ministerstwa Sprawiedliwości oraz przedstawicielami samorządów w celu omówienia zagadnień zwrotu mienia gmin wyznaniowych i osób prywatnych, antysemityzmu i działań na rzecz przeciwdziałania dyskryminacji na tle religijnym.

Ambasador Stanów Zjednoczonych oraz pracownicy Ambasady i Konsulatu również spotykali się z przedstawicielami lokalnych społeczności żydowskich, chrześcijańskich i muzułmańskich w celu omówienia zwrotu mienia osobom prywatnym i wspólnotom wyznaniowym, obaw związanych z nietolerancją i nastrojami antysemitycznymi oraz reakcji społeczności lokalnych na kryzys uchodźczy wywołany inwazją Rosji na Ukrainę.

Dwudziestego siódmego stycznia ambasador wziął udział w uroczystościach upamiętniających 77. rocznicę wyzwolenia nazistowskiego obozu koncentracyjnego Auschwitz-Birkenau. Dwudziestego ósmego kwietnia Konsul Generalny w Krakowie uczestniczył w Międzynarodowym Marszu Żywych z Auschwitz do Birkenau.

Trzynastego lipca Departament Stanu USA i amerykańskie Muzeum Holokaustu uczciły 75. rocznicę utworzenia Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau specjalnym programem podkreślającym wyjątkową rolę muzeum w zachowaniu pamięci o Holokauście. Podczas uroczystości dyrektor Muzeum Auschwitz-Birkenau Piotr Cywiński otrzymał nagrodę National Leadership Award przyznaną przez Muzeum Holokaustu.

W listopadzie specjalny doradca do spraw Holokaustu i specjalny wysłannik do spraw Holokaustu odbyli oddzielne spotkania z przedstawicielami rządu, parlamentarzystami, dyrektorami muzeów i instytucji badawczych oraz liderami społeczności żydowskiej, aby omówić kwestie edukacji i badań, upamiętniania Holokaustu, restytucji mienia prywatnego i wspólnot wyznaniowych oraz antysemityzmu.

Osiemnastego października przedstawiciel Ambasady uczestniczył w dorocznym spotkaniu Komitetu Międzynarodowego Fundacji Auschwitz-Birkenau, aby nadzorować działania konserwatorskie, na które rząd USA przekazał 2 miliony dolarów w 2020 r. Przedstawiciel Ambasady ustalał z innymi członkami zarządu i fundacją, w jaki sposób rząd USA może najlepiej wspierać przesłania fundacji dotyczące zwalczania antysemityzmu i promowania tolerancji religijnej a także programy dotyczące edukacji i pamięci o Holokauście.

W mediach społecznościowych ambasador podkreślał stałą współpracę ambasady z Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN. Nagrał też krótki film wspierający coroczną kampanię społeczno-edukacyjną "Żonkile", upamiętniającą 79. rocznicę powstania w getcie warszawskim. W ramach programu edukacyjnego na ulicach Warszawy rozdawane są tysiące papierowych żonkili przypominających o walczących i ginących w powstaniu Żydach. Ambasada nagłaśniała również w mediach społecznościowych liczne wizyty urzędników wysokiego szczebla w muzeum POLIN, w tym wizytę Sekretarza Skarbu USA.

W listopadzie ambasador odwiedził teren przyszłego Muzeum Powstania w Getcie Warszawskim i rozmawiał z jego dyrektorem na temat edukacji i upamiętnienia Holokaustu.

W okresie objętym niniejszym raportem Ambasada i Konsulat Generalny w Krakowie za pośrednictwem mediów społecznościowych wzywały do szacunku i tolerancji dla wszystkich religii, potępiały przemoc i dyskryminację motywowaną przekonaniami religijnymi i podkreślały poparcie Stanów Zjednoczonych dla walki z antysemityzmem i ochrony miejsc związanych z Holokaustem. Ambasada publikowała informacje o spotkaniach ambasadora z przywódcami religijnymi po inwazji Rosji na Ukrainę oraz z przedstawicielami religijnych organizacji pozarządowych przez cały rok oraz za pośrednictwem mediów społecznościowych opowiadała się za tolerancją i wolnością religijną.

Konsulat Generalny pomógł amerykańskiemu Muzeum Holocaustu w organizacji

styczniowej wystawy „Byli sąsiadami: ludzkie wybory i zachowania w obliczu Zagłady”. Wraz z Władysławem Ortyłem, marszałkiem województwa podkarpackiego, konsul generalny otworzył wystawę w Muzeum im. Rodziny Ulmów w Markowej w południowej Polsce.

Konsulat Generalny w Krakowie przekazał Żydowskiemu Muzeum Galicja dotację na stworzenie serii krótkich filmów przedstawiających życie Reni Spiegel, polskiej Żydówki, z wykorzystaniem jej pamiętnika z czasów II wojny światowej. Projekt ma na celu poszerzenie wiedzy na temat Holokaustu wśród młodzieży oraz wywołanie dyskusji na temat antysemityzmu i nietolerancji religijnej.

W czerwcu pracownicy Konsulatu Generalnego w Krakowie ponownie uczestniczyli w wirtualnym Rajdzie Żywych zorganizowanym przez Centrum Społeczności Żydowskiej w Krakowie, zobowiązując się do przejechania rowerem, przebiegnięcia lub przejścia 90 km (odcinka od bram obozu śmierci Birkenau do Krakowa), dla upamiętnienia Holokaustu i świętowania odrodzenia życia żydowskiego w Krakowie.

Ambasada finansowała programy wymiany, przyznawała granty, uczestniczyła w konferencjach, wspierała wydarzenia edukacyjne i kulturalne promujące wolność religijną i tolerancję. Ambasada sponsorowała osoby uczestniczące w programach mających na celu przeciwdziałanie zakłamywaniu i negowaniu prawdy o Holokauście.

W lipcu i sierpniu Konsulat Generalny w Krakowie ponownie sfinansował warsztaty dotyczące nauczania o Holokauście prowadzone przez personel Żydowskiego Muzeum Galicja w Krakowie. Warsztaty skierowane były do wybranej grupy nauczycieli edukacji obywatelskiej i historii. Jego uczestnicy mieli okazję do poszerzenia wiedzy na temat historii Żydów, antysemityzmu i Holokaustu. Zaprezentowano również metody nauczania i tematy związane z Holokaustem jako punkt wyjścia do edukacji młodzieży w zakresie tolerancji i szacunku dla innych kultur.

W czerwcu Ambasada wsparła białostocki Festiwal Kultury Żydowskiej „Zachor – Kolor i Dźwięk” dotacją na sfinansowanie koncertu klezmerskiego. Koncert promował tolerancję religijną, zwłaszcza wśród młodzieży, poprzez propagowanie wiedzy o kulturze żydowskiej, w szczególności o żydowskich tradycjach muzycznych.

W listopadzie Ambasada wsparła doroczną konferencję muzeum POLIN dla nauczycieli dotyczącą różnorodności i reprezentacji grup mniejszościowych, w

tym grup religijnych, w edukacji. Warsztaty dla nauczycieli poprowadziły osoby anglojęzyczne zaproszone przez Ambasadę. Konferencję otworzył przedstawiciel Ambasady.